

STYCZEŃ 2026

Raport z granicy polsko-białoruskiej

Złożyłem wniosek azylowy przez UNHCR. Za pierwszym razem, w urzędzie do spraw cudzoziemców, praktycznie rzucili mi paszport w twarz. Za drugim razem jakaś kobieta pomogła mi napisać list i powiedziała, że w przeciągu dwóch tygodni otrzymam odpowiedź. Dwa tygodnie minęły, nie dostałem odpowiedzi a mój paszport jest przetrzymywany przez urząd bo przedawniła mi się wiza.

Fragment rozmowy z mężczyzną z Burundi

W styczniu 2026 roku odnotowaliśmy zgłoszenia od 36 osób, spośród których aż 31 kontaktowało się z Białorusi, głównie z Mińska. Było wśród nich osiem kobiet i trójka dzieci, z których jedno podróżowało bez opieki. W zebranych relacjach powtarzają się informacje o braku dostępu do procedur azylowych, pomocy prawnej, bezpiecznych schronień oraz wymuszaniu opłat za usługi takie jak wydanie aktu urodzenia. Na przemoc i nadużycia narażeni są wszyscy, jednak w szczególny sposób dotyka ona kobiety oraz dzieci podróżujące bez opieki.

Jestem Gwinejką. Mam 8-letnie dziecko. Jesteśmy w Białorusi od roku i miesiąca. [...] Mój syn ma niepełnosprawność po prawej stronie ucha i jest bardzo chorowity. Ma zapalenie zatok. Ja mam problemy ze wzrokiem ponieważ mój były mąż pobił mnie tak bardzo, że spowodował uszkodzenie w moim oku i głowie. [...] Nie mogę wrócić do domu bo jego ojciec mi je odbierze.

Fragment rozmowy z kobietą z Gwinei

Mam dziecko, dwumiesięczną córeczkę. Jestem w Białorusi. W szpitalu odmówili mi wydania aktu urodzenia. Ciągle nie [mogę] zaszczepić córki. Chcę, żebyś pomogła mi wyjechać, bo boję się, że moja córeczka zachoruje i nie wiem jak miałabym jej zapewnić opiekę medyczną. [...] Nie znam tu nikogo. Nawet w Polsce szukaliśmy pomocy ale nie znaleźliśmy żadnej. Próbuje od sierpnia i ciągle się nie udaje znaleźć pomocy. Bardzo cierpimy w Białorusi. Od kiedy jestem w ciąży szukam azylu [...] Jak wiesz w Białorusi nic nie ma. Jestem Burundką i mój mąż też. Jesteśmy w szpitalu razem. Prosił o pieniądze na leczenie, żeby nam dali. Akt urodzenia kosztuje 2400\$ i próbowałam rozmawiać z UNHCR ale powiedzieli mi, że teraz nie pracują.

Fragment rozmowy z kobietą z Burundi, która wraz ze swoim mężem i dzieckiem przebywa w jednym z białoruskich szpitali

Większość osób nie jest w stanie pokryć, często zawyżonych, kosztów zakwaterowania, jedzenia oraz opieki medycznej. W relacjach pojawiały się również obawy związane z organizowanymi przez służby zatrzymaniami i przerzucaniem migrantów i migrantek na granicę rosyjską.

Jeśli sąsiedzi na nas doniosą służby bezpieczeństwa przyjdą i wywiozę nas na rosyjską granicę.

Fragment rozmowy z mężczyzną z Czadu

Zostałem złapany przez policję, spędziłem trzy dni w areszcie i zostałem wywalony na rosyjskiej granicy. Dlatego byłem zagubiony.

Fragment rozmowy z mężczyzną,
kraj pochodzenia nieznany

Cztery osoby opowiedziały o swoich pushbackach. Część z nich jednoznacznie wskazała brutalne pobicia, których doświadczyli z rąk polskich służb jako przyczynę swoich problemów zdrowotnych.

Poszedłem w lasy i przedostałem się do Polski, gdzie zostałem poważnie pobity w głowę przez strażników granicznych. Od tamtej pory mam ciągłe bóle głowy, zawroty głowy i zaburzenia widzenia. [...] Byłem na terytorium Polski i zostałem wyrzucony po poważnym pobiciu przez polskie służby. [...] Bardzo cierpieliśmy na granicy. Otrzymałem dwa silne ciosy w głowę; jeden od przodu, jak widać na zdjęciu i drugi, bardzo mocny, z tyłu. To powoduje moje bóle głowy. Nie straciłem przytomności ale po drugim uderzeniu przez kilka sekund nie widziałem. Od kilku lat noszę okulary, ale od czasu uderzenia w głowę nie widzę w nich dobrze. Przez pierwsze kilka dni wymiotowałem, nawet teraz czasami mam nudności. Poddano mnie też porażeniu prądem przez straż graniczną w różne części ciała.

Fragment rozmowy z mężczyzną z Czadu

Z danych Straży Granicznej udostępnionych w trybie dostępu do informacji publicznej wynika, że w styczniu funkcjonariusze Straży Granicznej dopuścili się trzech pushbacków.

Nie mogłem się dobrze wyrazić. Znęcali się nade mną i bili mnie podczas ostatniej próby. [...] Byliśmy torturowani. Zabrano nam wszystkie pieniądze. Zabrano nam telefony. Nie ma szans, żebyśmy przetrwali. To koniec. Mam nadzieję, że to koniec i że nas znajdziecie. Mam nadzieję, że ja i mój brat nie umrzemy w drodze bo byliśmy bici, obrabowani i [niejasne] ale nie dostaliśmy żadnych pieniędzy i nie możemy się stąd wydostać. To koniec. Umrzemy próbując.

Fragment rozmowy z mężczyzną z Sudanu

Osiem osób, w tym jedno dziecko podróżujące bez opieki oraz dwie kobiety, zgłosiły doświadczenie przemocy ze strony białoruskich służb. Co najmniej dwie z tych osób doświadczyły podczas swojej podróży przemocy seksualnej.

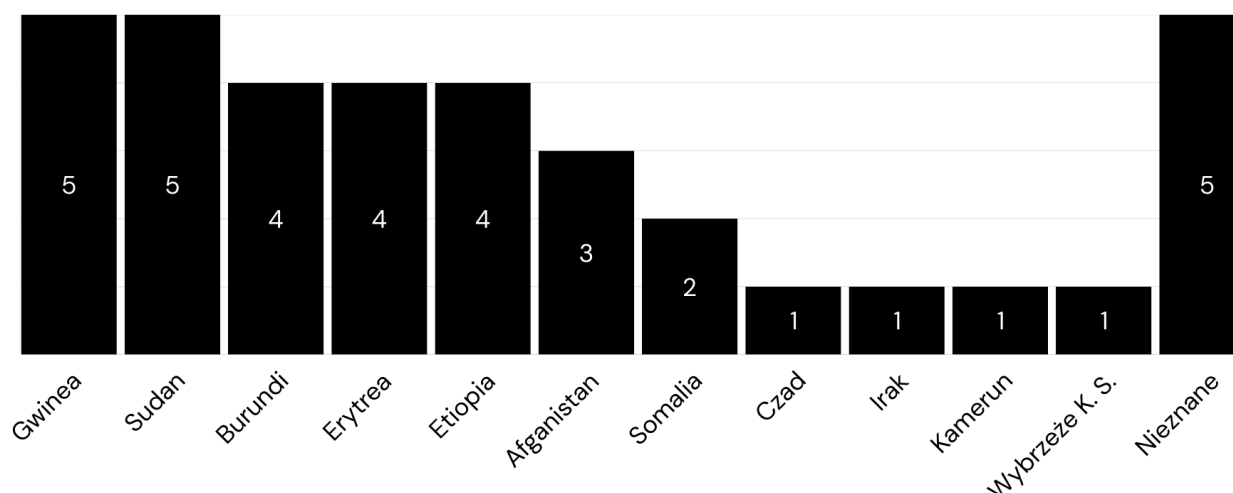
Zostałem seksualnie zaatakowany przez zamaskowanych Białorusinów i teraz potrzebuję lekarza [...]. Jestem z grupą Afgańczyków i Sudańczyków... Słyszałem też głos dziewczyny w małej jaskini w zakazanym lesie białoruskim; ona też była gwałcona.

Fragment rozmowy z przebywającym w Litwie mężczyzną z Iraku. Zdecydowaliśmy się nie publikować graficznego opisu konsekwencji przemocy seksualnej zawartego w oryginalnej wypowiedzi

Podsumowanie liczbowe

ZGŁOSZENIA STYCZEŃ 2026				
	grupy	osoby indywidualne	dzieci* (w tym MBO)	kobiety i dziewczynki* (w tym w ciąży)
W sumie	28	36	3 (1)	9 (0)
w tym w Polsce	1	1	0 (0)	0 (0)
w tym w szpitalu	nd	0 (0)	0 (0)	0 (0)
w tym w Białorusi	26	33	3 (1)	8 (0)
w tym w muharramie	1	2	0 (0)	0 (0)

* Dziewczęta wliczone są do kategorii *dzieci* (na podstawie wieku) i *kobiety* (na podstawie płci).

Rys. 1. Kraje pochodzenia osób, które zgłosiły potrzebę wsparcia w styczniu 2026 r.

UDZIELONE WSPARCIE W STYCZNIU 2026

	grupy	osoby indywidualne	dzieci* (w tym MBO)	kobiety i dziewczęta* (w tym w ciąży)
W sumie¹	6	6	0 (0)	2 (0)
pomoc rzeczowa	0	0	0 (0)	0 (0)
pomoc prawna	0	0	0 (0)	0 (0)
pomoc medyczna²	3	3	0 (0)	1 (0)
pierwsza pomoc	0	0	0 (0)	0 (0)
pomoc w szpitalu	nd	0	0 (0)	0 (0)
pomoc psychologiczna	3	3	0 (0)	0 (0)
Liczba podjętych interwencji terenowych			0	
Liczba udanych interwencji terenowych			0	

* Dziewczęta wliczone są do kategorii *dzieci* (na podstawie wieku) i *kobiety* (na podstawie płci).

WYWÓZKI I PRZEMOC ZGŁOSZONE W STYCZNIU 2026

	grupy	osoby indywidualne	dzieci* (w tym MBO)	kobiety i dziewczęta* (w tym w ciąży)
Zgłoszone wywózki	3	4	0 (0)	0 (0)
w tym ze szpitali	nd	0	0 (0)	0 (0)
Zgłoszona przemoc PL	3	4	0 (0)	0 (0)
Zgłoszona przemoc BY	5	8	1 (0)	2 (0)
Zgłoszona przemoc NN	0	0	0 (0)	0 (0)

* Dziewczęta wliczone są do kategorii *dzieci* (na podstawie wieku) i *kobiety* (na podstawie płci).

¹ Wyjaśnienia poszczególnych kategorii znajdują się w słowniczku na końcu raportu.

² W ramach pomocy medycznej przeprowadzono 3 telekonsultacje które dotyczyły 3 osób w tym 1 kobiety.

Słownik terminów

Zgłoszenia łącznie – łączna liczba zgłoszonych grup/osób w drodze, znajdujących się na terenie Polski, Białorusi, Litwy lub Łotwy. Nie uwzględnia osób przebywających w danym okresie raportowania na terenie innych krajów, ponieważ raport ma na celu zobrazowanie sytuacji na granicy polsko-białoruskiej i na związanym z nią szlaku migracyjnym.

Grupy – osoby przebywające/podróżujące razem w momencie raportowanego zdarzenia np. pushbacku, interwencji humanitarnej. Osoby te mogą, ale nie muszą, być związane więzami rodzinnymi lub społecznymi.

Osoby indywidualne – liczba odnosząca się do pojedynczych osób.

Dzieci/małoletni – osoby poniżej 18 roku życia

MBO (dzieci/małoletni bez opieki) – osoby poniżej 18 roku życia podróżujące bez dorosłego opiekuna prawnego, a więc także małoletni podróżujący ze starszym rodzeństwem lub innymi krewnymi niebędącymi ich opiekunami w świetle prawa obowiązującego w Polsce.

Zapora (graniczna) – również: mur, bariera, płot – umocnienie znajdujące się na terenie Polski kilka – kilkanaście metrów od granicy z Białorusią, mające formę stalowego płotu, zwieńczonego zwojem drutu ostrzowego oraz znajdujące się obok zasieki ze skłębionego drutu ostrzowego.

Concertina – drut ostrzowy (żyłkowy), uformowany w duże zwoje, stanowiący dodatkową część infrastruktury na granicy.

Muharrama (arab. zabronione) – określenie używane przez arabskojęzyczne osoby w drodze do określenia pasa ziemi mieszczącego się między polską barierą graniczną a umocnieniami po stronie białoruskiej (systemą). Muharrama w języku arabskim oznacza „zabronione”. Osoby w drodze używają również dłuższego określenia المحرمة المنطقة, czyli „strefa zabroniona”. Osoby przebywają w pasie muharramy albo przed podjęciem próby przekroczenia zapory albo w bezpośrednim następstwie pushbacku. Obszar ten ma kształt pasa o szerokości od kilku metrów do kilku kilometrów, a około 1,5 metrowy pas przylegający do zapory leży na terytorium Polski. Całość pozostaje pod ścisłą kontrolą służb białoruskich, które według relacji osób migrujących często przetrzymują je w określonych miejscach, nie pozwalając na powrót w głąb Białorusi i/lub czasem nakazując ponowne przedostanie się do Polski bądź przemieszczenie się w inne miejsce. Częstotliwość i charakter tych ingerencji jest zmienny.

Sistema – ogrodzenie i system elektroniczny odgradzające zmilitaryzowany pas pogranicza białoruskiego (muharramę) od reszty Białorusi.

Wsparcie udzielone – łączna liczba osób lub grup, do których udało się dotrzeć organizacjom i podmiotom działającym na Podlasiu i które zgodziły się podzielić z nimi informacjami (Grupa Granica + Ocalenie, niezrzeszeni mieszkańcy i mieszkanki Podlasia, kolektywy, jednostki, POPH).

Pomoc rzeczowa – wsparcie w postaci podstawowych pakietów pomocy humanitarnej: jedzenie, ubrania, woda, informacja. Udzielane w czasie interwencji terenowych lub w szpitalach.

Pomoc prawna – wsparcie w procedurach związanych z zapobieganiem wywózkom i umożliwieniem złożenia wniosku o ochronę międzynarodową udzielane w czasie interwencji terenowych lub w szpitalach.

Pomoc medyczna – profesjonalne wsparcie udzielone przez osoby z wykształceniem medycznym (podczas interwencji terenowych lub zdalnie).

Pierwsza pomoc przedmedyczna – wsparcie udzielane przez osoby bez wykształcenia medycznego lub po podstawowych kursach KPP/ratownictwa, takie jak przemywanie ran czy opatrzywanie stóp okopowych.

Pomoc w szpitalu – pomoc rzeczowa i prawna udzielana osobom hospitalizowanym w wyniku przekroczenia granicy polsko-białoruskiej

Pushback (również wywózka, wypchnięcie) – przymusowe zawrócenie do linii granicy osób migrujących lub zmuszenie ich do opuszczenia terytorium Polski bez należytego zbadania indywidualnych okoliczności; niezależnie od tego, czy otrzymały one postanowienia powrotowe, oraz niezależnie od tego, że wyraziły wprost chęć ubiegania się o ochronę międzynarodową w Polsce. Jak zwracają uwagę eksperci monitorujący naruszenia praw człowieka na południowych granicach Unii Europejskiej, pushbacki stanowią formę przemocy per se, dodatkowo powszechnie towarzyszą im inne formy przemocy fizycznej i werbalnej³. W Polsce pushbacki stosowane są na podstawie jednej z dwóch podstaw prawnych: art. 303b Ustawy o cudzoziemcach z dnia 12.12.2013 oraz Rozporządzenia MSWiA z 13.03.2020 r. Niezależnie od zastosowanej podstawy wywózki, większość udokumentowanych przypadków pushbacków z Polski na Białoruś przebiega według podobnego schematu. Po zatrzymaniu po polskiej stronie, osoby są zazwyczaj albo najpierw przewożone do placówki Straży Granicznej i dopiero potem przewożone z powrotem pod granicę, albo zmuszane bezpośrednio do powrotu na Białoruś bez uprzedniego przewiezienia na placówkę. W strefie przygranicznej nie mają dostępu do żywności, wody, pomocy medycznej ani schronienia, często cierpią z powodu efektów spowodowanych użyciem gazu łzawiącego, nie mając możliwości usunięcia go z ciał i odzieży. Liczne zeznania wskazują, że na każdym etapie zatrzymania osoby są często poddawane dodatkowej przemocy, w tym użyciu gazu łzawiącego, pobiciom, groźbom i szyderstwom. Powszechne są kradzieże i niszczenie mienia oraz ignorowanie chęci ubiegania się o ochronę międzynarodową. Dodatkowo, warunki panujące na granicy umożliwiają inne formy niehumanitarnego lub poniżającego traktowanie. Przykładowo zimą zgłaszane nadużycia obejmują przymusowe rozbieranie z odzieży oraz długotrwałe wystawianie na działanie zimnej wody, śniegu lub zamrożonego gruntu, co powoduje poważne cierpienie fizyczne.

Zgłoszenia wywózki – wywózki zgłoszone w danym okresie raportowym przez osoby, które doświadczyły ich bezpośrednio lub były ich naocznymi świadkami/świadkiniami. Liczba wywozek może być większa niż liczba osób.

Zgłoszona przemoc – Zgłoszone przypadki przemocy nie będącej samym aktem pushbacku doświadczonej przez osoby migrujące. Podział na podkategorie w zależności od sprawców: służb polskich, służb białoruskich lub nieznanymi (polskich albo białoruskich). Jedna osoba może doświadczyć przemocy od różnych sprawców, kategorii nie należy sumować w celu określenia liczby osób.

Zgłoszona przemoc Polska – zgłoszone przypadki przemocy, doświadczonej bezpośrednio przez osoby w drodze, której sprawcami według relacji pokrzywdzonych były osoby należące do polskich służb mundurowych: Straży Granicznej, Policji, Wojska Polskiego, Wojsk Obrony Terytorialnej.

Zgłoszona przemoc Białoruś – zgłoszone przypadki przemocy doświadczonej bezpośrednio przez osoby w drodze, której sprawcami według relacji pokrzywdzonych były osoby należące do białoruskich służb mundurowych

³ K. Augustová, J. Sapoch, Border Violence as Border Deterrence. Condensed Analysis of Violent Push-Backs from the Ground, „Journal for Critical Migration and Border Regime Studies” 2002, nr 5(1), <https://movements-journal.org/issues/08.balkanroute/12.augustova,sapoch--border-violence-as-border-deterrence.html> [data dostępu: 8.04.2024].

Zgłoszona przemoc NN – zgłoszone przypadki przemocy w których na podstawie użytych w relacji sformułowań i podanej lokalizacji nie można jednoznacznie określić czy sprawcami były służby polskie czy białoruskie.

Liczba interwencji terenowych – liczba interwencji humanitarnych podjętych przez zespoły terenowe w odpowiedzi na zgłoszenie potrzeby wsparcia lub przypadkowe spotkanie osób w drodze na terenie przygranicznym.

Liczba zmarłych – wszystkie znane ofiary reżimów granicznych Polski (działającej również jako kraj członkowski Unii Europejskiej) i Białorusi – osoby zmarłe w drodze na szlaku wschodnioeuropejskim, na granicy polsko-białoruskiej, po obu jej stronach. Przypadki śmierci osób, które zmarły poza tymi obszarami, ale ich śmierć związana jest z przekraczaniem tej właśnie granicy, rozpatrywane są indywidualnie przez Zespół ds. Monitoringu Śmierci na Granicy (BDMG), aby uniknąć arbitralnego włączenia lub pominięcia konkretnej osoby. Dane są weryfikowane i uzupełniane. Spodziewamy się, że za czasem mogą pojawić się dane o większej liczbie osób zmarłych, również z rozpatrywanego tu okresu.

Urazy w wyniku muru – urazy powstałe podczas przekraczania zabezpieczeń na granicy polsko-białoruskiej, np. urazy ortopedyczne, złamania, skręcenia a także rany od drutu żyłkowego.

Osoby z grup podatnych na zranienie – osoby szczególnie narażone w kontekście reżimu granicy polsko-białoruskiej ze względu na następujące przesłanki:

Wiek	- małoletni - małoletni bez opieki - osoby powyżej 45 roku życia - seniorzy/ki powyżej 60 roku życia
Przesłanki medyczne	- ciąża - choroba przewlekła - niepełnosprawność
Przesłanki sytuacyjne*	- ofiary przemocy seksualnej lub narażone na przemoc ze względu na płeć - ofiary tortur - ofiary handlu ludźmi

* na obecnym etapie praktycznie niemożliwe do zidentyfikowania

Opracowanie opiera się na danych uzyskanych od osób uczestniczących w opisywanych wydarzeniach. Dziękujemy wszystkim organizacjom pozarządowym, kolektywom i aktywistkom działającym na pograniczu polsko-białoruskim za udostępnienie nam raportów i notatek z przeprowadzonych interwencji. Szczególne podziękowania należą się wszystkim osobom w drodze, które zdecydowały się podzielić własnymi doświadczeniami.

WSPIERAJ NAS!

Możesz wesprzeć naszą działalność przekazując darowiznę: Stowarzyszenie We Are Monitoring

51 1090 1056 0000 0001 5481 1903

Twarda 18, 00-105, Warszawa

Tytuł przelewu: „Darowizna na cele statutowe” lub korzystając z bramki płatności na naszej stronie: <https://wearemonitoring.org.pl/wplac/>